

GÂNDURI DESPRE CONSTANTIN DAICOVICIU LA CENTENARUL NAȘTERII SALE

D. Protase

Ca fost discipol și colaborator pe tărâm profesional al celui care astăzi ar fi împlinit un secol de viață – dacă zeii daco-romani și ai întregului univers i-ar fi hărăzit acest destin – mă găesc în situația de a-mi aduna gândurile răzlețite de timp, dar strâns și totodată afectiv și rațional legate de tot ceea ce personalitatea lui Constantin Daicoviciu a întruchipat pozitiv, măreț, nobil, generos.

Istoria veche a pământului daco-roman și de care se leagă cea mai mare parte a activității savantului, a constituit coordonata majoră a cercetărilor arheologice-istorice, prin aspectul lor concretizat în dacitatea și romanitatea de la Dunăre și Carpați. Opera istorică realizată în peste 50 de ani de prodigioasă investigație științifică, ale cărei dimensiuni și conținut se măsoară nu numai cu o viață de om în neobosită căutare și apărare a adevărului, ci mai ales cu ponderea și durabilitatea ideilor, cu o remarcabilă intuiție și veritabilă acribie filologică, cu un puternic spirit de pătrundere a faptelor și a fenomenelor, cu ingeniozitatea soluțiilor, toate legate de probleme majore ale dacității și romanității carpatice. Avem de a face cu o operă științifică densă și diversificată, încărcată de prestigiu profesional, care a deschis pas cu pas drumuri neumblate, a aprins mereu focuri noi în ceața groasă ce mai stăruia încă în mai multe sectoare ale începuturilor istoriei noastre. Valoarea intrinsecă a operei arheologice-istorice a eruditului savant, ca și consecințele firești pe care aceasta le-a avut asupra altor conștiințe, rezistă în esență ei și astăzi, în ciuda eroziunii implacabilului Chronos. Anumite fapte și fenomene pe care le-a consemnat și stabilit, multe sugestii și idei pe care le-a împărtășit colegilor, mai în vârstă sau mai tineri, dar mai ales colaboratorilor și elevilor săi de la Cluj, s-au dovedit a fi sămânță bună într-un sol fertil, care a dat mereu roade în câmpul istoriei cultivat de urmași.

Principalele domenii de cercetare în care istoricul și-a conceput îndelungata și rodnică sa activitate – se știe – au fost: Dacia independentă, romană și postromană. Dinamismul concepției, sistemul de argumentare și concluziile autorului în problemele abordate, din tinerețe și până la vârsta crepusculară, varietatea temelor dezbătute sunt de fapt de însemnătate primordială pentru cele trei perioade ale istoriei Daciei.

Referitor la Dacia înainte de romani, un bun științific de incontestabilă importanță îl reprezintă rezultatele obținute prin săpăturile și cercetările arheologice, făcute timp de peste 25 de ani – împreună cu colaboratorii săi – la cetățile, așezările și sanctuarele din Munții Orăștiei, centrul puterii politico-militare, social-culturale și religioase a dacilor. O valorificare istorică parțială a acestor investigații de mare anvergură a făcut-o de mai multe ori. Ea se referă la limba, cultura materială și spirituală a dacilor și la locul acesteia în cadrul civilizațiilor din Peninsula Balcanică. Altele privesc începutul și dezvoltarea unei organizări statale la daci, politica externă a “regilor” daci, tehnica și sistemele folosite în construcțiile civile și militare din Transilvania. O menține specială merită studiul, publicat acum peste 50 de ani, despre caracterul politeist al religiei geto-dace, care a reușit să răstoarne definitiv teoria privind pretinsul monoteism al geto-dacilor, dedus eronat dintr-un cunoscut pasaj din opera lui Herodot. Interpretarea lui Constantin Daicoviciu a textului herodotian își păstrează până astăzi valabilitatea.

Grație lucrărilor sale – după cum apreciau la timpul său unii specialiști cu renume – istoria Daciei romane (ca și cea a Daciei independente, de altminteri) a căpătat adevărata ei înfățișare, în pofida rezistenței dârze opusă de unii istorici străini, propagatori de teorii mai mult decât tendențioase. În adevăr studiile arheologico-epigrafice, examinarea izvoarelor narative referitoare la Dacia, campaniile de săpături întreprinse pentru dezvelirea Sarmizegetusei romane, la unele castre ori pe limensul dacic, pretutindeni unde interesele științifice o cereau, toată această activitate febrilă de punere în valoare a vestigiilor romanității din Carpați s-a soldat cu rezultatele strălucite la vremea sa, a stârnit mare interes în toată țara, iar arheologia românească s-a afirmat prestigios și dincolo de fruntariile naționale.

Nu e ușor de spus care aspecte din activitatea de cercetare a Daciei romane sunt mai importante în vastul repertoriu al eruditului istoric, aspecte care și-au găsit o magistrală tratare. Si totuși, dacă ar fi să facem, simplificând, această categorisire, atunci ar trebui să spunem că persistența dacilor sub romani, romanizarea Daciei și dănuirea romanității în fosta provincie traiană sunt problemele care se situează pe primul plan. Chiar autorul mărturisește într-un interviu de acum vreo 28 de ani răspunzând cu promptitudine: “Romanizarea Daciei și frământata problemă a continuității. Acestor două sarcini le-am dedicat – aș puntea spune fără exagerare – cea mai bună parte a vieții mele”. Incontestabil. Dar cine cunoaște mai bine opera științifică și superioarele strădanii ale istoricului poate adăuga fără ezitare că întinderea, colonizarea, sistemul de apărare, armata, organizarea politico-administrativă a provinciei, cultele religioase, creștinismul, abandonarea oficială a Daciei de către autoritățile romane sunt tot atâtea probleme, cărora le-a închinat întreaga sa energie, erudiția și entuziasmul care caracterizau. Problema continuității și cea a formării poporului român au rămas adânc înrădăcinate în conștiința și preocupările sale de bază. Excelent mânuitor al

www.cimec.ro / www.muzeul-caransebes.ro

izvoarelor narative, grecești și romane, maestru în dezlegarea enigmelor epigrafice și a sensurilor istorice ale vestigiilor arheologice, autorul a pus la contribuție tot arsenalul cunoștințelor sale în a fundamenta teza dăinuirii **masive** a populației daco-romane pe meleagurile Daciei vechi. Față de predecesorii săi, iluștri susținători și continuității cum au fost Onciul, Xenopol, Iorga, Gh. Brătianu care au tratat problema mai mult la nivel logic, teoretic, Constantin Daicoviciu a transpus-o pe planul documentării concrete apelând pe lângă logica istorică la dovezi de ordin arheologic, numismatic și epigrafic. În această complexă muncă de investigație, el a fost sprijinit de foștii săi colaboratori sau elevi, regretații M. Macrea, Octavian Floca, I.I. Russu, Marius Moga, Nicolae Lascu și alții, mereu îndemnați să-și adâncească și să-și extindă cercetările lor asupra unor aspecte dintre cele mai variate ale importante probleme. **Et quorum ego quoque tunc parva par fui...** Rezultatele sunt cunoscute: numeroase probe, articole, studii, monografii în favoarea tezei continuității care au contribuit la funerariile teoriei discontinuității autohtonilor în patria lor ancestrală. Urmând mersul firesc al istorie, savantul clujean a reușit să arunce lumină și asupra altor laturi ale persistenței daco-romanității, parte integrantă a întrebării: unde, când și în ce împrejurări a luat naștere poporul român și limba pe care el o vorbește? Firește că procesul etnogenezei românilor este plasat la nordul Dunării și în matrițe carpatice, alimentat mereu de admigrări romantice sud-dunărene. În acest spațiu-nucleu, din populația romanică majoritară și asimilarea slavilor imigrați – susține autorul – s-a format poporul român, care în secolele IX/X este o realizare incontestabilă în aceste regiuni din sud-estul Europei. Desigur că optica istorică în problema cronologiei și a elementelor etnice fundamentale ale etnogenezei române a suferit unele modificări în istoriografia noastră, dar ele nu fac decât să restabilească unele adevăruri parțiale și să consolideze autohtonismul românilor, urmași ai dacilor și romanilor, în ținuturile ancestrale carpato-dunărene.

Opera științifică a lui Constantin Daicoviciu, deși supusă erodării inevitabile a trecerii timpului și a progresului cercetărilor – ca orice lucrare omenească, de altminteri – rămâne totuși durabilă, în esența ei ca o temelie solidă pe care se poate mereu clădi de către urmași. Ea este străbătută de la un capăt la altul de pasiunea căutării adevărului istoric, de obiectivitate și patriotism. Ideile și străduințele sale sunt cu cinste duse mai departe de pleiada colaboratorilor și elevilor formați în climatul de muncă neobosită a școlii arheologico-istorice clujene. Căci substanța lucrărilor științifice ale distinsului învățat, pe lângă dimensiunile cantonate în spațiul dacic și roman, are incontestabile trăsături și valențe ale istoriei antice europene, așa cum a fost de fapt și autorul însuși: o personalitate complexă un european autentic, cu rădăcinile puternic înfipte în pământurile străbune de la Dunăre și Carpați. Cu toate necazurile și vremurile schimbătoare în care i-a fost dat să trăiască, acesta a fost de fapt și va rămâne, în lumea creatorilor de școală, a concepției și realizării istorice, Constantin Daicoviciu.